

Література

1. *Building Production Networks in Central Europe: The Case of the Electronics Industry* Greg Linden, Working Paper 126, July 1998. – P. 39.
2. *European Union foreign direct investment yearbook 2006. Data 1999–2004 European Communities, 2006.* – P. 137.
3. *International production networks in the auto industry: Central and Eastern Europe as the low end of the west European car complex*, Rob van Tulder and Winfried Ruigrok. – P. 36.
4. *Integrating Central and Eastern Europe in the European Trade and Production Network*, Francoise Lemoine, Berkeley Roundtable on the International Economy (University of California, Berkeley) Year 1998 Paper BRIEWP107. – P. 50.
5. *German Production Networks in Central/Eastern Europe Between Dependency and Globalisation* Julie Pellegrin, January 1999. – P. 38.
6. *How Do We Define Value Chains and Production Networks?* Timothy J. Sturgeon Massachusetts Institute of Technology Background Paper Prepared for the Bellagio Value Chains Workshop, September 25 – October 1, 2000. – P. 22.
7. *Report on international investment in Europe 2006 Issue – Overview*, May, 31. – P. 25.
8. *Tales from the ‘Global’ Economy: Cross National Production Networks and the Re-organization of the European Economy* John Zysman, Eileen Doherty, Andrew Schwartz, June 1996. – P. 58.
9. *The electronics industry in Central and Eastern Europa: a new global production location*, Slavo Radošević. – P. 15.
10. *What location advantages do MNE research subsidiaries in Europe value highest?* by Lee Davis, Department of International Economics and Management Copenhagen Business School Paper presented to the DRUID Summer Workshop, Rebild, Denmark, 15–17 June 2000. – P. 26.
11. <http://www.bmw.com>
12. <http://www.theodora.com>

Цуп О., Лазарович М.

ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЧЕСЬКОЮ РЕСПУБЛІКОЮ (1993–2004 рр.)

Досліджуються торговельно-економічні відносини між Україною та Чеською Республікою у 1993–2004 рр. Проаналізовано договірно-правову базу, сучасний рівень та перспективи розвитку економічних відносин між двома державами.

Торговельні відносини між Україною та Чеською Республікою мають багаті історичні традиції, значною мірою зумовлені географічною

близькістю. На ці відносини частково вплинули зміни початку 1990–х років у Центральній Європі та в тодішньому Радянському Союзі. Однак на сучасному етапі нема суттєвих перешкод, що могли б докорінно впливати на розвиток вигідної співпраці.

Оцінювати двостороннє економічне співробітництво між Україною та Чехією необхідно на основі врахування кількох факторів, першим із яких є договірна база, що діє в галузі економіки. З виникненням нових економічних умов, зумовлених соціально-економічною трансформацією як у Чехії, так і в Україні, набула актуальності необхідність реструктуризації угод, що раніше регламентували процес економічного співробітництва.

Білатеральні відносини в економічній галузі в минулому були регульовані Угодою між урядами УРСР та ЧСФР про торговельно-економічні зв'язки й науково-технічне співробітництво від 30. 07. 1991 р., а також протоколами та доповненнями до неї [6, 1]. Після набуття незалежності українсько-чеське економічне співробітництво отримало нову договірно-правову основу. Зокрема, було укладено угоди між урядами України та Чеської Республіки про торговельно-економічні відносини й науково-технічну співпрацю (17. 03. 1994 р.), про підтримку та взаємний захист інвестицій (17. 03. 1994 р.), про припинення подвійного оподаткування та недоплат прибуткового податку і податку на майно (30. 06. 1998 р.) [1, 35]. Окрім згаданих документів, Міністерство промисловості та торгівлі, а також інші відомства підписали міжурядові договірні документи, якими оформили співробітництво в окремих галузях (наприклад, ядерної енергетики, транспорту ядерних матеріалів; угоди про взаємне працевлаштування громадян, про взаємодопомогу в митних проблемах, про боротьбу з організованою злочинністю, здійснення соціальних платежів, про міжнародні автомобільні й авіаційні перевезення, про співробітництво у ветеринарній галузі, про співпрацю в секторі карантину і захисту рослин та ін.).

Таким чином, можна констатувати, що в договірно-правовій сфері створені всі умови для економічної діяльності та співробітництва суб'єктів обох країн. Торговельна угода, серед іншого, охоплює сприяння торгівлі товарами, що реалізують на території обох країн, та режим поводження відповідно до надання найбільших вигод, згідно з яким знижують імпортне мито на взаємопоставлені вироби. Крім того, Чеська Республіка надає Україні митні преференції (GSP) на імпорт українських товарів, що практично означає подальше зниження мита при імпорті товарів українського походження.

На основі міжурядової угоди про торговельно-економічні відносини і науково-технічне співробітництво було створено українсько-чеську комісію з питань торгово-економічного співробітництва. Її установче засідання відбулося 13–14 грудня 1995 р. в Празі. У рамках цієї комісії бу-

ло засновано робочі органи (групи), які досліджують можливості поглиблення і розширення торгових обмінів й інших форм економічного співробітництва, а також виробляють пропозиції щодо підвищення товарообігу між Україною та Чехією. Особливу увагу, зрозуміло, звертають на ті галузі, які викликають спільний інтерес [3, 32–33].

Отже, можна відзначити, що алгоритм розвитку торгових зв'язків між двома країнами полягає в створенні довгочасних міждержавних правових актів, на основі яких можна було б вирішувати питання, пов'язані не лише зі звичайною торгівлею, а й ті, що стосуються, наприклад, погашення заборгованості України Чехії, транспортування енергоносіїв і ядерних матеріалів через територію нашої держави тощо.

Ще одним фактором, що характеризує економічне співробітництво між двома країнами, є товарообіг. На основі статистичних даних Чеської Республіки ситуація в цій галузі впродовж 1993–2004 рр. виглядала так:

Зі статистики випливає, що й надалі залишається пасивний баланс із боку Чеської Республіки. У 2004 р. він досягнув величини 97,9 млн. дол. США. Позитивним є постійне зростання взаємного торговельного обміну. Тільки у 2003 р. він підвищився на 19%.

Зовнішньоторговельний баланс між Чеською Республікою та Україною [5, 8].

Роки	Експорт			Імпорт			Оборот			Сальдо	
	дол. США	Місце	Євро	дол. США	Місце	Євро	дол. США	Місце	Євро	дол. США	Євро
1993	118159	18	100992	135495	16	115809	253654	17	216801	-17336	-14817
1994	134671	16	113791	123221	20	104116	257892	17	217907	11450	9675
1995	221368	15	171237	215984	17	167072	437352	17	338309	5384	4165
1996	222525	15	177634	175574	22	140155	398099	17	317789	46951	37479
1997	221925	15	196634	196665	22	174253	418590	18	370887	25260	22381
1998	210276	17	187622	213498	21	190498	423774	18	378120	-3222	-2876
1999	117816	21	110529	173069	24	162365	290885	23	272894	-55253	-51836
2000	145172	22	157321	236600	22	256399	381772	21	413720	-91428	-99078
2001	185239	21	206734	256841	23	286645	442080	20	493379	-71602	-79911
2002	210917	23	224087	288457	22	306469	49937	22	530556	-77540	-82382
2003	254859	21	230268	339756	22	307472	594615	23	537740	-84897	-77204
2004	207970	18	168721	305897	20	248283	513867	18	417004	-97927	-79562

Із точки зору торговельного обігу Україна протягом порівняно тривалого часу перебуває серед 20 перших партнерів Чеської Республіки, а з країн СНД є другим найбільшим партнером після Російської Федерації. Аналізуючи динаміку торгових обмінів, можна відзначити тенденцію до зростання товарообігу. Якщо в 1994 р. товарообіг порівняно з попереднім роком зріс на 13,7%, то в 1995 р. відбувся справжній стрибок – на 66,5%. Така динаміка розвитку торгового обміну свідчить про стабілізацію та поліпшення торгово-економічних відносин між обома країнами після певного періоду зменшення товарообміну на початку 1990-х рр., зумовленого розпадом Ради економічної взаємодопомоги і встановленням нових правил взаєморозрахунків між тодішньою Чехословаччиною та країнами СРСР. Тому є всі підстави вважати, що внаслідок взаємного зацікавлення чеських і українських підприємців у обміні товарами та послугами тенденція до зростання товарообігу зберігатиметься.

В експорті України до Чеської Республіки переважають залізна руда, вироби із заліза, алюміній сирий, феросплави, дьоготь із чорного та бурого вугілля, мастильні продукти, титанові руди, концентрати, напівфабрикати зі сталі й заліза, вуглеводень ациклічний, деревина, мінеральні добрива, зріджені гази (етилен, пропан, бутан), алюмінієві дроти, мікрофони, репродуктори, навушники, підсилювачі, одяг та ін.

Основними видами імпорту з Чехії є легкові автомобілі, механічні засоби для пасажирських перевезень, медикаменти, засоби особистої гігієни, частини та блоки механічних транспортних засобів, інтегровані контури, електронні мікросистеми, парові генератори, гормони, стероїди, складані будівлі, полімери, етилен тощо.

Упродовж 1996–2000 рр. Чеська Республіка реалізувала проекти допомоги Україні вартістю 56,7 млн. крон [4, 1–3].

Назва проекту	Отримувач	Рік	Вартість
Перекваліфікація і професійна підготовка українських стажистів-спеціалістів	Кабінет Міністрів України	1996	700 тис. крон
Приватизація державного майна в Україні, розвиток ринку цінних паперів	Фонд державного майна України	1996	4 млн. крон
Активний розвиток підприємств в Україні	Міністерство економіки України	1996	500 тис. крон
Інформаційна підтримка розвитку зовнішньоекономічних відносин	Міністерство зовнішньоекономічних зв'язків і торгівлі України	1996	2 млн. крон
Підтримка приватизації АПК України	Міністерство сільського господарства України	1996	500 тис. крон
Перекваліфікація і професійна підготовка українських стажистів-спеціалістів	Кабінет Міністрів України	1997	1 млн. крон

Допомога при здійсненні приватизації в Україні	Фонд державного майна України	1997	2 млн. крон
Медична допомога країнам, що постраждали від Чорнобильської катастрофи (Україна–Білорусь)	Міністерство охорони здоров'я України	1997	2,5 млн. крон
Допомога при модернізації в Україні атомних електростанцій	Енергоатом (Міністерство енергетики України)	1997	5 млн. крон
		1998	6 млн. крон
		1999	10 млн. крон
		2000	7 млн. крон
Модернізація газових родовищ відповідно до європейських технічних норм	Національна газова компанія, Вишгород (Україна)	1999	7 млн. крон
		2000	9 млн. крон

Таким чином, міністерства та відомства України отримали значну підтримку з Чехії, в т. ч. грошову, для реформування економічного сектору та підвищення рівня охорони здоров'я в країні. Також було запропоновано кілька проектів поставок обладнання для харчової промисловості України, але ці поставки можна здійснити за умови часткової передплати, скажімо, у формі поставок висівок чи зерна. Після поставок обладнання й надання технології можна було розпочати погашення й інших частин боргу.

В Україні діють 266 підприємств із чеським капіталом, із них спільних українсько-чеських – 186. Наприклад, спільне підприємство «Татра–Південь» на базі дніпропетровського «Південмашу» налагодило виробництво трамваїв і тролейбусів. Загалом обсяг капіталу чеських підприємств в українській економіці становить 26 млн. дол. США, в т. ч. 13,4 млн. дол. США інвестицій у промисловість.

Наша держава виявляє зацікавлення у впровадженні прогресивних технологій вирощування зернових, цукрових буряків, ріпаку й інших сільськогосподарських культур та їх переробці. Великі перспективи має співробітництво українських і чеських фірм у металургійній галузі (зокрема, використання таких сучасних технологій, як порошкова металургія), наукомістких виробництвах (ядерне та радіоелектронне машинобудування, створення автоматизованих систем управління технологічними процесами, телекомунікаційна техніка), розвиток міського електротранспорту, організація спільного виробництва обладнання переробної промисловості тощо.

Економічне зростання в Україні, стрімкий розвиток підприємництва дають змогу українським підприємствам активніше працювати на чеському ринку, відкриваючи свої представництва. Однак за станом на 2003 р., у Чехії реально працювало лише представництво компанії «Аеросвіт». На думку посла України в Чеській Республіці С. Устича, ширше представництво українських компаній могло б суттєво вплинути на збільшення українського експорту. Крім того, необхідно інтенсивніше використовувати

потенціал таких українських представництв у ЧР, як Торгово-промислова палата України та підприємство «Держзовнішінформ» [7, 9].

Значну роботу з інтенсифікації співробітництва в економічній сфері, зокрема в контексті встановлення прямих зв'язків між підприємницькими колами регіонів України та Чехії, залучення до вирішення конкретних питань торговельно-економічного співробітництва місцевих адміністрацій і господарсько-комерційних структур двох країн, проводить і посольство України в Чеській Республіці. Зокрема, за його ініціативи та активної участі торговельно-економічної палати Чехії зі зв'язків із країнами СНД у Празі проведено конференцію з питань інвестиційних можливостей України. Ця конференція, а також наступні переговори посла України у Чеській Республіці С. Устича з керівниками Торгово-промислових палат (ТПП) Чехії зі зв'язків із країнами СНД, місцевих адміністрацій і головних підприємств регіонів Брно, Пардубіце і Мост стали істотним імпульсом для подальшого розвитку співробітництва між підприємцями ряду регіонів України та Чехії, що певною мірою позначилося також на збільшенні двостороннього товарообігу [8, 5].

Важливе значення для розвитку двосторонніх українсько-чеських відносин має інтенсивний обмін делегаціями економічного профілю різного рівня. Так, 18–19 грудня 2000 р. в Празі відбулося п'яте засідання українсько-чеської міжурядової комісії з питань торговельно-економічного співробітництва, де серед іншого, було розглянуто ряд питань співробітництва в галузі енергетики і нафтогазової промисловості, військово-технічної співпраці, сільського господарства та переробної промисловості, кредитно-банківської сфери, транспорту. Обговорювали також питання технічної допомоги, лібералізації взаємної торгівлі, сертифікації продукції, що постачають обидві країни, та ін.

За результатами обговорення комплексу питань підписано протокол засідання, а також протокол домовленостей щодо співробітництва в галузі взаємного визнання результатів робіт із оцінки відповідності між Державним комітетом стандартизації, метрології та сертифікації України й Управлінням із технічної стандартизації, метрології та державних випробувань Чеської Республіки [8, 6].

Незважаючи на певні досягнення, показники розвитку зовнішньої торгівлі між обома країнами не можна вважати задовільними. У сфері двосторонніх економічних відносин є ще чимало невикористаних резервів. Зокрема, економічні інтереси обох країн слід передбачати на триваліший період – 5–10 років. Із урахуванням потреб ринку в Україні виникає об'єктивна потреба розвитку порівняно широкої шкали промислових галузей, а саме: електротехнічної, харчової, будівельної, текстильної, деревообробної машинобудівної та ін.

Таким чином, алгоритм прискорення розвитку взаємовигідного співробітництва між Україною та Чеською Республікою значною мірою обумовлений розвитком договірно-правової бази й активною взаємозацікавленістю українських і чеських бізнесових структур. Йдеться, насамперед, про серйозні наміри нашої держави увійти в структури (в першу чергу СОТ та ЄС), які сприяють створенню кращих засад для лібералізації умов її торгівлі з іншими країнами. Можна стверджувати, що на шляху до досягнення цієї мети Україна прагнутиме створити максимально сприятливі умови для збільшення товарообігу з Чеською Республікою, яка також розглядатиме нашу країну як доброго сусіда й перспективного торгового та ділового партнера і сприятиме поглибленню взаємовигідного економічного співробітництва.

This paper investigates the trade-economical relations between Ukraine and Czech Republic in 1993–2004. It is analysed the treaty and legal base, modern state and perspective of development of economic relations between two states.

Література

1. Інформація про торговельні та економічні відносини з Україною // Чеська Республіка – ваш партнер. – 2002/2003. – С. 35–36.
2. Корсак Р. Українсько–чеське економічне і правове співробітництво: стан і перспективи // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Вип. 12 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.: М. Вегеш (гол. ред.), С. Віднянський, Д. Данилюк та ін. – Ужгород: СМП «Вісник Карпат», 2005. – С. 55–61.
3. Меліоріс Ю. Алгоритми розвитку взаємовигідного співробітництва // Політика і час. – 1997. – № 6. – С. 32–34.
4. Меморандум про співробітництво та допомогу у здійсненні економічних реформ в Україні // Галузевий державний архів Міністерства закордонних справ України. – Ф. 2. – Оп. 6. – Спр. 1356. – А. 1–3.
5. Торговельно–економічні відносини між ЧР та Україною // Чеська Республіка – ваш партнер. – 2004/2005. – С. 8–9.
6. Угода між Урядом УРСР і Урядом ЧСФР про торговельно-економічні зв'язки та науково-технічне співробітництво від 30. 07. 1991 р. Пам'ятна записка і додатки 1, 2, 3. Повноваження на підписання // Галузевий державний архів Міністерства закордонних справ України. – Ф. 2. – Оп. 6. – Спр. 19. – А. 1–12.
7. Устич С. Нужно более уверенно работать на рынке Чехии // Діловий вісник. – 2003. – № 11. – С. 8–9.
8. Устич С. У руслі успішного співробітництва // Політика і час. – 2001. – № 3. – С. 3–7.